

ЗДЕНКА ВАЛЕНТ БЕЛИЋ

ПРЕД ПРАГОМ ДУХОВНОГ ЗДАЊА СЕЛИМИРА РАДУЛОВИЋА

„Долазим од Оца и идем к Оцу, у посети сам,
Краткој. Уђоx на једна, изађоx на друга врата
И цветах, као пољски цвет, од пролећа до јесени.”

„Дивна таблица Јовова”, 3 певање

Нису ретки писци који пишући своја дела исписују странице једног – не јединог него јединственог – животног дела. То *дело* је њихово духовно и интелектуално здање и представља пишчево лично пожртвовано завештање овоме свету. Оно је одраз бића, његове нутрине, непоновљива веза јединке са светом и друштвом чији је драгоцен део. Поједине књиге таквих аутора су равне сегментима, или ако желимо сликовитије, личе на реплике јунака на сцени, а време између њих је налик удисању ваздуха пре нове изговорене мисли. Ако смо пажљиво читали поезију Селимира Радуловића, знамо да „уз крет ваздуха и пламен силнији бива”, другим речима свака нова објављена књига представља све уверљивији наставак већ започете мисли. Код песника Радуловића, најновијег добитника Награде „Стеван Пешић”, коју додељује Градска библиотека у Новом Саду и Савет Месне заједнице Ковил у оквиру истоименог Меморијала, целоживотно посвећено и доследно креирање песничког опуса је нарочито видљиво. Његове књиге су сродне и без сумње можемо говорити да припадају једном јединственом здању.

Поезију Селимира Радуловића можемо означити као софиолошку, зато што је један од главних циљева мудрословне књижевности да читаоцу пружи моралну и филозофску поуку. Селимир

Радуловић пише поезију интимну, духовну, исповедну, рефлексивну а лирски, псалмично и химнично интонирану. Не толико појмовну, колико симболичку и метафоричку. Песник не упућује читаоца на појавно, већ на све оно што чини везу између нас и Свевишњег, између јединке и Апсолута, између овог нашег конкретног облика постојања и универзалног света идеја. Радуловић не пева само о том идеалу – тој духовној савршености божанској, како бисмо могли да помислимо ако имамо на уму доминантну глорификацијску функцију и библијске мотиве у овој поезији. Пре би се могло рећи да је опевао процес, односно метаморфозу људског у универзално или апсолутно. А та промена, та метаморфоза, није безболна. Лирски јунаци се кале управо у болу, из ког израстају у митске хероје. Као Аврам у песми „Седам малих дрхтаја”. Радуловић је искористио овај познати старозаветни мотив искушавања вере и борбе са сопственом скепсом како би опевао драматичну свевремену унутрашњу битку човека самог са собом, са сопственим сумњама, страховима и слабостима, који су у директном сукобу са осећањем дужности и одговорности. Суочен са огромним искушењем да поклекне скепси, Аврам путује, креће се не само хоризонтално већ и вертикално, пење се уз планину, чиме се градира и његова унутрашња патња, страх, стрепња, бол... Тада песник каже: „А небо, опет, баци свој пламен / И земља се, пода мног, отвори, / Па, у тешким ланцима, ступих / У битку невидљиву, / Три дана и добар део четвртог”. Бол који јунак и сензибилисани читалац преживљавају безмало је раван понору, али уједно и духовној екстази какву су апостоли доживели када је Отац на њих спустио Дух свети.

Ако је реч о формалним одликама, требало би поменути: симболичност и метафоричност, рефреничност, употребу понављања као стилске фигуре, хиперболичност, али форма је обично домен вештине и заната. Ја бих радије да одговорим на питање шта је поезија за Селимира Радуловића. Поезија је за овог песника теофанија, начин артикулације унутрашњих преиспитивања и непресушне потребе за унутрашњим миром и спокојем. Она је по њему инструмент за обраду онтолошких питања, пут, путовање и путник истовремено. Схвата је као производ најнепосредније еманације, изнедривања оног најлепшег у нама, а песник је несаломив у својој вери попут старозаветног Јова, он је и Аврам и Исак, и потенцијални крвник и жртва. Свемоћан ако победи скепсу али уједно потпуно немоћно биће јер је никада победити не може сам. Поезија је код овог аутора унутрашње преиспитивање, усаглашавање, мирење, самоохрабривање и јачање за поновни повратак у спољашњи свет.

Ако је време вечно присутно, чега смо сви мање или више свесни, логично је, а опет то тако често сметнемо с ума, да је вечно присутна и свевременост, а Селимир Радуловић нас, читаоце његове, подстиче да је освестимо. Он нас непрекидно, из песме у песму, опомиње да нисмо само од пролазности саздани, већ да смо део, делић, камичак, зрно песка, зрно соли, шта год... да припадамо тој универзалној и свеприсутној свевремености, да смо ми ти од чега је она саздана, да смо њена материја, да није нас – ни вечности не би било.

„Да умрем, шта ћеш ти, мој боже?, / ја сам твој сталак и твој стожер; / ја сам твој крчаг пун до врха / (па да се проспем? Да се скрхам?) / ја сам ти смисао и сврха; / ти са мнош гудиш разлог свој”. Тако је својевремено о јединству са апсолутним певао Рилке, један од тројице Радуловићеве вечне браће Немачке, ком је и сам сличан по додиру са трансценденталним, а Радуловић је о јединству са Богом испевао следеће стихове: „Не језиком, већ умом, не гласом / Већ духом, силазећ у клет тиху, / Стојим пред лицем Твојим. / И мисли се ковитлају, као комарци, / У ројевима хитрим. / Ширећ срце своје, заустих – / Уз крет ваздуха и пламен силнији бива / Па се са скеле у здање красно сместих. / Гле! / Поток сам који у срцу тече” („Дивна таблица Јовова”, 7. певање).

Али хајде сад да се на тренутак вратимо у књижевни, песнички, контекст, у ком бисмо нужно морали да посматрамо и поезију овога аутора. На крају двадесетог и на почетку двадесет првог века у српској поезији постојала су два велика правца. Наравно, спектар поетика је шири и разноврснији, али ми сада и овде говоримо сведено, поједностављено, о две велике песничке магистрале. Прву групу чине песници (нео)авангарде. То су такозвани песници „лома језика”; пишу поезију нецеловитости, фрагментарности, критичког односа према стварности и друштву, поезију одбијања предодређености, норме и поготово догме. Други велики смер је такозвани традиционалистички, и у њему се сакрално често поистовећује са поетским. Одлика овог смера је библијска лексика и синтакса, а основно гносеолошко полазиште чини осећање целовитости, јединства са светом и Свевишњим – који је истовремено највиши и универзални принцип. Најважнија разлика између ова два правца налази се у односу песника према традицији. Док песници прве групе настоје да је порекну, сруше, разложе, да је не прихватају, традиционалисти са традицијом успостављају директну, свесну везу и у потпуности преузимају њен свечани митопејски тон. Могли бисмо као о два типична представника ова различита српска песничка правца да поменемо Зорана Ђерића као представника неоавангарде и Селимира Радуловића као вероватно најтипичнијег

представника традиционалистичког певања у српској поезији. Али као што сам пре пар година имала прилику да пишем о Ђерићевој поезији и да укажем на то како стварност није тако недвосмислено црно-бела, и да у његовој поезији постоји изразита веза са традицијом, тако бих сада указала да у Радуловићевој поезији постоје неки елементи који су пре типични за супротну групу. Ту, пре свега, мислим на критички однос према савременом друштву. Представници ангажованог исказа су песници неоавангарде, док за традиционалисте овакав однос према друштву није типичан. Међутим, да ли је то безрезервно и заиста тако? Можда је реч о другачијем сензибилитету, о другачијем типу ангажованости, која је пре усмерена ка унутра него споља и ван себе. Мењати друштво тако што променимо себе – наравно, боље. Ако постанемо сигурнији, племенитији и бољи људи, засигурно уједно градимо лепши свет чији смо део. На пример, у књизи *Сенка осмог еона* Радуловић говори о немогућности размењивања дарова између савремених људи, односно о немогућности успостављања блиских емотивних веза између нас. Он се изјашњава критички према савременом човеку и савременом свету, па зар то није ангажован став?

Даћу и други пример. Једна од карактеристика песника неоавангарде јесте скепса – један од основних постмодерних елемената књижевности. Управо на тој скепси Зоран Ђерић гради своје стихове, она је за њега дословно спиритус мовенс, она распламсава његову имагинацију. Скепса је такође снажан покретач лирске имагинације Селимира Радуловића, који кроз сумњу достиже религиозне увиде. Његов лирски јунак има и те како скептичан став, али се против њега бори свом силином („Гад, сумњу из срца изгонећи / Стрмом јурећи стазом, не сакри главу своју”). А та унутрашња борба чини ову поезију врло драматичном. Драмску напетост у ове стихове такође уносе и апокалиптичне слике судњег дана, тематизовање последњих дана човекових, тешких унутрашњих преиспитивања, искушења кроз које се човек као кроз горку ватру кали, а све зарад метаморфозе, зарад постизања изузетне унутрашње снаге, непоколебљивости и истрајности. Митопејски тон онда не умањује драмски потенцијал и драматичан садржај ових песама, већ му доприноси.

Истрајност Селимира Радуловића у поетици и тематици, безмало од почетка његовог стваралаштва, сведочи о његовој неумољивости у изградњи тог велелепног здања и представља доказ самопоштовања и доследности, сведочанство уверености у исправност животних принципа, јер све што чини, настоји да ради у служби и у знаку лепоте, доброте и истинитости, а онда то – само по себи – јесте поезија. Саша Радојчић у предговору књизи *Сенка*

осмо̄ еона, у тексту названом „Песник ноктурна”, наглашава да је мало у савременој српској поезији песника који тако брижљиво, упорно и постојано граде и дограђују, брусе и умивају свој исказ – а да притом не подлежу чарима класичног везаног стиха – као Радуловић. Иван Негришорац је о њему писао као о постмодерном традиционалисти и чини се, након свега реченог, да управо ова синтагма савршено дефинише стил и песнички израз Селимира Радуловића. Негришорац је о песнику Радуловићу писао као о песнику смирења, меланхоличне сабраности и депресивно-оптимистичке стишаности.

А Селимир – дозволиће ми за крај овог текста и једно именовање личним именом, које наговештава присност. Чиним то зато што се лепота и учинковитост књижевности заснива на присности. Књижевно дело тако делује – гради нарочит однос поверења најпре између аутора и текста, затим између текста и читаоца што напослетку изгради блискост између аутора и читаоца. Дакле, Селимир тематизацијом слабости пише поезију која читаоца јача, а то је друга основна функција књижевности – да се још једном сликовито изразимо – да нам исправља леђа, да нам јача кичму, да подстиче у читаоцу осећање достојанства и снажи га етички. Селимир тематизује унутрашњу борбу и слабост да бисмо ми били јаки, пева о стрепњи – да осетимо одлучност, а напослетку говори о страху, како би нам поручио да смо у сигурним рукама, да постоји неко ко ће се за све наше страхове и стрепње побринути.

Када читам ову поезију, ја се више не бојим, знам да нико од нас није инокосан... или то можда само значи да сам ушла у саму њену суштину. Казано Селимировим речима – употребићу награђене стихове још једном: „Да се са скеле у здање красно сместих”.*

---

* Реч приликом доделе Награде „Стеван Пешић” Селимиру Радуловићу за песничку књигу *Дванаест* (Завод за уџбенике, Београд 2018), у оквиру 25. Меморијала „Стеван Пешић” у Огранку Градске библиотеке Нови Сад „Лаза Костић” у Ковиљу, 20. децембра 2019. године.